

Landsbyggs Nytt

Nr 3 – 2012 Årgång 11

Länsstyrelsen Gävleborg och Länsstyrelsen Dalarna

Foto: Hans Bovin

UR INNEHÅLLET:

- Hälsingmjöl – odling och förädling i samarbete
- Kalendarium
- Höstens utbetalningar av jordbrukarstöd
- Äkta ängshö
- Vad innebär förprovning?

Är lantbruk en kulturell och kreativ näring?

I min tjänst som enhetschef ingår jag i styrgrupper för olika projekt som länsstyrelsen är med och finansierar. Under det senaste halvåret har jag deltagit i ett par grupper kring utvecklingsområdena kulturella och kreativa näringar (KKN). Inom KKN ingår allt som inte räknas till det traditionella näringslivet. Förutom konst, artisteri och hantverk ingår idrotten och det kyrkliga men också allt där emellan. Redan vid den första styrgrupps träffen upplevde jag en stark känsla av bekantskap med frågorna.

Igenkänningen beror på likheterna med lantbruksföretagandet.

Jag tänker på konkurrensutsattheten och kundernas, ibland, svaga betalningsvilja. Att i vissa sammanhang inte ens bli betraktade som professionella företagare.

Att frågor om diversifiering, att utöka eller att helt enkelt lägga av ständigt behöver diskuteras.

Innevarande och kommande landsbygdsprogram ska bidra till ökat landsbygdsföretagande. Programmen ska bidra till att fler får jobb på landsbygden. Det samma gäller Matlandetsatsningarna. Fler ska producera, leverera, förädla och servera svenska livsmedel. Bra mat ska produceras lokalt och utan att skapa miljöproblem för kommande generationer.

I de olika landskapens Matverkstävlingar har mötet mellan producenter och kockar resulterat i nya intressanta och goda produkter. Dessa lokalt förädlade produkter ska sedan göras tillgängliga i matvarubutikerna för alla som inte känner en egen bonde.

Vad tycker ni som är lantbruksföretagare. Känner ni likheter med de kreativa och kulturella näringarna?

berit.lofgren@lansstyrelsen.se
landsbygd och tillväxt

Frysrostad Gävlebofärgare. Ett möte mellan Hillboms Lantbruk och Gävleborgssmak AB.

Hur går det med beteskontrollerna?

I våras skickades en enkät ut till Gävleborg och Dalarnas mjölkföretagare. Där fick de svara på hur mjölkornas betesdrift skulle lösas under sommaren. Svarsfrekvensen var ca 80%, ett fantastiskt resultat!

När denna tidning kommer till er är betessäsongen slut och länsstyrelsens beteskontroller har avslutats. När detta skrivs i mitten av september har ca 25% av mjölkföretagarna i Gävleborg fått

besök. Utan att föregå slutrapporten kan vi ändå konstatera att av dessa har i princip alla haft sina kor ute på bete. Årets regniga sommar har dock gjort att kor har hållits inne vissa dagar för att skydda djur och marker. De flesta har då helt korrekt skrivit in detta i stalljournalen. Ett fåtal gårdar har haft problem med att klara 80% växttäckning, som är ett krav för att utevistelsen ska räknas som bete.

Länsstyrelsen i Dalarna fick under sommaren två stora och komplicerade djurskyddsärenden att hantera och har därför bara hunnit med hälften av de planerade beteskontrollerna hittills. Inga allvarligare avvikelser har hittats.

På respektive länsstyrelses hemsida kommer du senare under hösten kunna läsa slutresultatet av beteskontrollerna.

Text och foto: Petra Forsmark, 026-17 12 08
petra.forsmark@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

Länsstyrelsen
Gävleborg

Redaktion: Ann Marie Fagerberg, Berit Löfgren, Björn Forsberg, Jenny Larsson, Märta Ohlsson, Petra Forsmark
Ansvarig utgivare: Mats Hindström
Layout: DietmarDesign, Gävle
Tryck: Danagårds grafiska. Upplaga: 6 200 ex.
Adressändringar och prenumerationer:
Kontakta Björn Forsberg 023-818 34, bjorn.forsberg@lansstyrelsen.se

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling; Europa
investerar i landsbygdsområden

Vad innebär förprovning?

Förprovning är en form av bygglov som du ska söka hos Länsstyrelsen när du ska bygga nytt, bygga om eller bygga till och det du bygger är djurstallar, hägn eller andra förvaringsutrymmen för djur.

När vi får in förprövningsansökan (blankett D173A, häst, eller D 173B, övriga) tillsammans med ritningar sektionsritning, planritning och situationsplan bedömer vi om era byggplaner uppfyller kraven enligt nedan:

- Mått och utrymmen
- Inredning, liggytor och utgödslings-system
- Utfodrings- och drickvattenanordningar
- Stallklimat och luftkvalitet
- Brandskydd

Ni får inte börja bygga innan Länsstyrelsen godkänt förprovningen och vi måste fatta beslut senast åtta veckor efter det att ansökan är komplett (träder i kraft 2013-01-01). Därefter kan ni börja bygga och åtgärden ska vara genomförd inom tre år från det att förprövningsbeslutet meddelats av Länsstyrelsen. Byggnadsåtgärden ska alltid besiktigas innan djuren sätts in. Besiktning ska ske inom fyra veckor från det att lantbrukaren anmält till Länsstyrelsen att byggnationen är färdig (träder i kraft 2013-01-01).

Ingen avgift tas ut för förprovning, om det däremot om det visar sig att en åtgärd som kräver förprovning inte har blivit förprovad kan Länsstyrelsen förbjuda dig att ha djur i utrymmet. Om byggnadsåtgärden ändå uppfyller djurskyddsbestämmelserna ska Länsstyrelsen godkänna det i efterhand i en så kallad efterhandsprovning. Om det visar sig att en byggnad uppförts utan att förprovning skett, trots att byggnaden omfattas av förprovning kan vi bli tvungna att debitera en avgift på 12 000 kr eller 24 000 kr beroende på åtgärdens omfattning. Denna avgift kan vi bli tvungen att ta ut ända upp till fem år efter att byggnationen genomförts.

Foto: Pelle Florell

Var går gränsen när man måste förprova?

I nya L 35 (SJVFS 2012:12) som trädde i kraft den 14 juni 2012 har det skett en del förändringar från de tidigare kraven. Som exempel om du ska göra en mindre om eller tillbyggnad i en stallavdelning som du har förprovat tidigare så behöver du i vissa fall inte förprova innan du påbörjar åtgärden utan då kan man göra en förhandsanmälan (blankett D 173). För att räknas som en förhandsanmälan måste vissa kriterier uppfylla: Stallavdelningen är i enlighet med länsstyrelsens senaste förprövningsbeslut och åtgärden berör endast sådan djurkategori som du redan håller i stallavdelningen. Djurplatserna som du ska bygga ska bestå av samma inhysningssystem som redan används i stallavdelningen för den berörda djurkategorin. Slutligen får antalet platser som du kommer att bygga efter åtgärden att motsvara högst 20 procent av det totala antalet platser i stallavdelningen.

Vidare rekommenderar vi att läsa igenom L35. I den står vilka undantag som finns från förprovning eller ring Länsstyrelsen om ni har planer på att göra en byggnadsåtgärd så att allt blir rätt från början.

Företagsstöd

Byggnationer kostar pengar! Länsstyrelsen har medel genom landsbygdsprogrammet för att hjälpa till att finansiera en del av byggnationen. Hur stor del vi kan gå in med varierar mellan länen och mellan djurslag. Men generellt kring 30 % av stödgrundande kostnader kan länsstyrelsen bevilja. De medel vi har kvar bör nog räcka fram till 2013 och 2014 då vi får ett nytt landsbygdsprogram och nya pengar. Vilka regler och belopp som blir aktuella då jobbas det med just nu. Viktigt att tänka på när man söker företagsstöd: Ansökan måste vara inkommen till Länsstyrelsen innan ni sätter igång med bygget, alltså ni kan inte få stöd retroaktivt på kostnader som uppstått/betalats innan ansökan skickats in. En affärplan, offerter, eventuella tillstånd m.m. måste finnas med i ansökan om företagsstöd. Förprövningsbeslutet måste vara klart innan beslutet om företags stöd kan fattas. Vid ansökan om utbetalning av företagsstödet (vid beviljat beslut) måste besiktning av förprovningen vara godkänd innan de sista medlen kan betalas ut. Slutbesiktning och förprövningsbesiktning brukar normalt ske samtidigt.

Kontakta din Länsstyrelse i god tid innan eventuell byggnation för aktuell information hur du ska gå tillväga och hur budgeten se ut för just ditt län

Blanketter som finns att hämta på Jordbruksverkets och Länsstyrelsens hemsida:

D 173 B Förprovning

D 173 A Förprovning häst

D 173 C Förhandsanmälan

LSB 11:1 Ansökan företagsstöd

LSB 11:6 Affärsplan

Föreskrifter att läsa, SJVFS 2010:15 Saknr L100, SJVFS 2012:12 Saknr L 35 och DFS 2007:6 Saknr L101 samt djurskyddslagen och djurskyddsförordningen

Cecilia Lundmark-Almlöf 023-818 25

Henrik Hansson 023-818 17

Mats Selin 026-17 11 32

Erik Holmestig 026-17 11 26

Klas Fredriksson 026-17 11 59

Gunilla Hartwig 026-17 11 32

Odling och förädling *i samarbete*

Dammet hänger i solljuset. Det mullrar dovt. Sju, åtta personer kikar hit och dit, springer i trappor, drar i spakar och spjäll. Vi är i Nordsjö Kvarn i Järvsö. Byggt på 30-talet, upprustad på 50-talet och nerlagd på 90-talet. Det är en av de första riktiga provkörningarna av kvarnen sedan 20 års stillestånd.

Pelle Nyberg startar åter kvarnen efter 20 års stillestånd.

Lars Alkerud kollar kvarnstenarna.

Pelle Nyberg, spannmålsodlare i Delsbo, som sprungit i kvarnen sedan barnsben har precis tryckt på startknappen efter många timmars upprustningsarbete tillsammans med kollegorna Anita Söderberg, Nordsjö, (ägare till kvarnen samt Pelles syster som också sprungit i kvarnen), Ulf Andersson, mjölkproducent i Färila och Lars Alkerud, nötköttsproducent i Delsbo. Det här gänget är hela Hälsingemjöl Ekonomisk Förening. I dag har man kvarndag tillsammans med Lennart Svahn, läromästare från Björkaholms kvarn i Värmland. Andra intresserade är inbjudna. Kanske framtida kvarnägare som vill lära sig om mjöl och malningsteknik.

Nya grödor

Under flera år har nya grödor som naket korn, naken havre, speltvete, bovete och hirs provodlats i regionen Dalarna – Gävleborg. Speltvete och naken havre bedömdes som de odlingssäkraste och dessa odlas nu kommersiellt på flera håll i regionen. Men intresset att odla även andra grödor som t ex emmervete, Ölandsvete, svedjeråg, naket korn, med flera, är stort. Hur får man då avsättning för alla de här nya och för konsumenten relativt okända grödorna? Betingar de ett bättre avsalupris? Är det värt mödan att lägga ner tid på grödor man inte känner så noga? Vem köper spannmålsråvara av naket korn eller emmervete? Under

projekttiden har det varit viktiga frågor att lösa. Men det visade sig finnas svar på frågorna under tiden projektet pågick. Arbetet, med för regionen ovanligare grödor, övergick i ett annat projekt med namnet WäXa med nya grödor med LRF som projektägare och med stöd från landsbygdsprogrammet. Här är avsikten att finna nya lönsamma och odlingssäkra grödor för lantbrukare i regionen samt också avsättningsvägar för de grödor vi funnit odlingssäkra. Bland annat genom förädling.

Hälsingemjöl Ekonomisk Förening bildas

En inbjudan skickades ut till lantbrukare i Delsbotrakten och Pelle, Ulf och Lars

anmälde sitt intresse. Grödor diskuteras och möjligheterna att kunna förädla i någon närbelägen kvarn. Men ingen kvarn hittades som var certifierad för ekologiska produkter. Genom kontakter på andra håll i landet, med olika äldre kvarnar som återstartats, växte en idé fram. Kunde man också i det här området starta upp någon nedlagd kvarn, odla och förädla lokalt för en lokal marknad? Då kommer Pelle på att han är ju uppvuxen på en kvarn som i princip stått still i 20 år. Sagt och gjort, vi åker dit och tittar. Kvarnen bara står där och väntar. Här finns ett stenpar, en sikt, rensmaskiner, våg, skalmaskin, kross och hela förflyttningslogistiken av råvara och förädlad vara. Det mesta är helt intakt och det är egentligen bara att trycka på knappen och starta upp. Anita, ansluter sig och Hälsingemjöl Ekonomisk Förening bildas. Ett spännande samarbete har börjat med odling, förädling och konsumentkontakt.

Planeringsarbetet

Många frågor dök upp i planeringsprocessen. Hur sker betalningen till medlemmarna, hur sker leveranserna av råvara, finns kapacitet för stora beställningar, vilka kvantiteter ska produceras första

Lennart Svahn visar mjöl för Anita Söderberg och Pelle Nyberg.

året, hur sker distributionen av färdiga produkter, vem jobbar i kvarnen och hur ersätts det arbetet, med mera. Det är viktigt att inte i förväg försöka hitta exakta svar på alla frågor. En grov plan kan göras, men det viktiga är att komma igång och producera, så får strukturen på det hela formas under tiden. Men tidigt i processen var man överens om att någon form av ekonomisk sammanslutning behövdes för de penningströmmar som oundvikligen kommer att uppstå. Föreningen bildades och ekonomiska kalkyler upprättades som bland annat innefattade att det arbete som var och en lägger ner i förädlingsprocessen ska vara betald. Meningen var också att deltagarna skulle få betalt för tiden med upprustningsarbetet. Men i realiteten har det arbetet skett helt ideellt. Projektet handlar naturligtvis om att få bättre ekonomi av de råvaror som produceras på gården. Men det är också ett projekt där själva samarbetet berikar det dagliga lantbruksarbetet. Att få följa egna råvaror fram till konsumenten, är även det en viktig drivkraft.

Vid gemensamma arbetsdagar grovstädades kvarnen, maskiner och elevatorer provkördes och reparationsbehov konstaterades. Ett projektstöd från Länsstyrelsen Gävleborg gjorde ett mer omfattande upprustningsarbete möjligt. Snickare, elektriker med flera kunde anlitas. Miljö- och Hälsoskydd i kommunen kontaktades inför bygget av en livsmedelsgodkänd packningslokal. Medlemmarna städade, målade, spacklade, rengjorde maskiner, byggde mellanväggar, högg om kvarnstenarna och justerade sikten. Ekologiska byggnadsmaterial har uteslutande använts. Miljöaspekten är viktig.

Men mycket arbete återstår och många små detaljer behöver tänkas igenom innan de första produkterna kan lämna kvarnen. Den ska KRAV- och IP-certifieras, GTIN-kod ska skaffas, logotype och påsar ska beslutas och tryckas. Arbetet avslutas nu under innevarande höst och invigning och produktion beräknas komma igång i november.

Ljus framtid

Odling, småskalig förädling och försäljning i samarbete är något av ett ledord i projektets fortsättning. Finns det en

kvarn så finns det intresserade odlare och finns det ekologiskt lokalproducerat mjöl så finns det köpare. Under föreberedelsearbetet besöktes 30 butiker, bagerier och kaféer vilka visade ett stort intresse för lokalproducerade och förädlade spannmålsprodukter.

Odlarna Pelle, Ulf och Lars kommer att producera speltvete, vårvete, naken havre och råg i första hand. I kvarnen förädlas dessa till mjöl, flingor, gryn samt hel kärna. För att kunna nå högre kapacitet funderar man på att köpa en begagnad valsstol med sikt. Pelle går och grunnar på en bakugn i anslutning till kvarnen. Men först ska det sista göras innan invigningen. Sedan mullrar kvarnstenarna igång och lokalodlade, ekologiska spannmålsråvaror förädlas lokalt i Nordsjö Kvarn och distribueras till konsumenterna i närområdet.

Text och foto: Hans Bovin
Projektledare, WäXa med nya grödor, LRF
0650-56 71 10
info@deveco.se

Smutsiga djur

Gödselbemängd påls hos djur är ett betydande djurskyddsproblem. Djur skall hållas tillfredställande rena och detta är särskilt viktigt för utgångsdjur som hålls ute under den kalla årstiden. Förutom att smuts i påls är ett hygieniskt problem så minskar djurets värmehållningsförmåga vilket kan innebära att djuret fryser och tappar i hull. Hudskador kan också uppstå. Dessutom kan foderförbrukningen komma att öka.

För att motverka att djuren mår dåligt är det viktigt att ligghallar har ordentligt med lämpliga strömedel av god kvalitet. Strötillgången avgör också hur stort djurantal man kan ha i ligghallarna.

Otillräckligt med strö är har genom åren varit en alltför vanlig anmärkning vid Länsstyrelsens djurskyddskontroller. Ibland är bristen på halm och annat strömateriel en orsak till att djur blivit smutsiga. Det är viktigt att planera anskaffning av strö så att inte djuren får lida i onödan.

Olle Rydell, Länsveterinär Dalarna
023-810 80, olle.rydell@lansstyrelsen.se

Höstens utbetalningar av jordbrukarstöd närmar sig!

Precis som tidigare år kommer det att ske en utbetalning av miljöersättningar och kompensationsbidrag i oktober månad. Någon gång under dagen den 11 oktober kommer ersättningarna att finnas på det konto som finns angivet i din SAM ansökan. Beloppet som betalas ut är 75 % av det totala beloppet.

Tidplan för kommande utbetalningar

11-okt	29-okt	3-dec	27-dec	27-dec
Delutbetalning av Miljöersättningar och kompensationsbidrag	Nationellt stöd	Gårdsstöd	Slututbetalning av Miljöersättningar och kompensationsbidrag	Gårdsstöd

Det är bara utbetalningen 11 oktober som är en delutbetalning. För övriga utbetalningar är det totala beloppet som betalas ut.

Från och med januari kommer utbetalningar av de stöd som återstår att ske löpande varje månad för miljöersättningar och kompensationsbidrag och varje vecka för gårdsstöd.

Ersättning för kvalitetscertifiering betalas ut under våren 2013. En av anledningarna till detta är att den som söker ersättningen måste vara ansluten till certifieringsorganet under hela året för att vara berättigad till ersättning och det är först efter årsskiftet som detta kan utredas.

Aktuellt om återkrav

Under hösten startar länsstyrelserna i Gävleborgs och Dalarnas län arbetet med återkrav av gårdsstöd för år 2008. Under hösten och våren kommer vi även att arbeta med återkrav av miljöersättningar och kompensationsbidrag. Återkraven beror på ändrade arealer som upptäckts vid Jordbruksverkets arbete med blockinventeringsprojektet. Det är bara när återkravet är större än 900 kr per stöd och stödår som det görs ett återkrav. Du som får ett återkrav i gårdsstödet får först ett brev om att länsstyrelsen överväger återkrav. Det brevet har du möjlighet att lämna synpunkter på. Fullföljs återkravet får du därefter ett beslut. Beslutet har

du möjlighet att överklaga. Om du får ett återkrav där det står i beslutet att det kommer kvittas mot kommande utbetalningar och du vill minska räntan kan du betala in pengarna innan Jordbruksverket gör avdrag på nästa utbetalning av stöd. Efter inbetalningen får du en faktura där det står hur mycket pengar du ska betala i ränta.

Länsstyrelsens begrepp som kan vara svåra att förstå!

Ibland när du har kontakt med länsstyrelsen kanske vi använder uttryck som inte är så vanliga i andra sammanhang. Här kommer en liten lista som kan vara till hjälp:

Administrativ kontroll: Alla SAM ansökningar genomgår en administrativ kontroll men det är inte alla som har avvikelser (avvikelse=skillnad mellan ansökt areal och blockets areal) och får ett faktiskt kontrollärende. Finns det däremot en avvikelse skickas ett brev ut med information om detta. Ex. När en lantbrukare har sökt på större areal än blockets areal genomförs en administrativ kontroll. Det är en kontroll som genomförs i det datasystem som länsstyrelsen använder. Kontrollen jämför då de ansökta uppgifterna med de uppgifter som finns i kartsystemet.

Fältkontroll: Varje år har länsstyrelsen i uppdrag att göra ett visst antal kontroller i fält. Lantbrukarna får ett besök av en kontrollant som jämför de ansökta uppgifterna med verkligheten. Vid en fältkontroll kontrolleras förutom arealen även om det är rätt gröda samt skötsel av grödan utifrån stödets villkor.

00-block: När en lantbrukare ritar in ett nytt block i sin ansökan som de önskar söka stöd för kallas blocket för ett 00-block.

Fastställd areal: Det är den areal som länsstyrelsen fastställer vid till exempel ett besök i fält, där lantbrukaren sökt särskilda värden inom miljöersättningen för betesmarker och slätterängar.

Konstaterad areal: Det är den areal som länsstyrelsen kommer fram till vid en kontroll.

Sanktion: Sanktion finns i tre nivåer.

- Om länsstyrelsen vid en kontroll hittar arealavvikelser, jämfört med ansökt areal, som överstiger 3 %, blir det ett avdrag på utbetalningen som är dubbelt så stort som felets storlek.
- Om avvikelsen överstiger 20 % blir det avslag på hela utbetalningen inom det stödet.
- Om avvikelsen är större än 50 % blir det avslag på utbetalningen inom stödet. Ett avdrag som är lika stort som den konstaterade avvikelsen registreras inför kommande utbetalningar.

Åse Augustson, 026-17 11 43
ase.augustson@lansstyrelsen.se

Pernilla Månsson, 026-17 11 44
pernilla.mansson@lansstyrelsen.se

Helena Faktus, 023-818 62
helena.faktus@lansstyrelsen.se

Blomma av gräartsorten "Rättvik".

Agneta Börjesson

Några av alla de ärtsorter Agneta Börjesson visade oss. Här finns bland annat vaxärtan "Märta", som finns med på den svenska sortlistan som amatörsort och gräarten "Rättvik" som finns med på sortlistan som bevarandesort.

Fröodling av amatör- och bevarandesorter

Det finns inget som förbjuder odling av äldre sorter av spannmål och grönsaker. Det är också tillåtet att ta eget utsäde och att dela med sig, så länge det inte sker kommersiellt. Det berättade Agneta Börjesson, sakkunnig inom odlad mångfald som var inbjuden av Länsstyrelsen Dalarna till en kursdag om fröodling av äldre sorter.

Varför ska man odla egna fröer? Det finns flera goda skäl menar Agneta; för att bevara sorter som annars inte går att få tag på, för att komplettera annan verksamhet på gården, för att få bra frö – eller bara för att det är roligt! De odlade växterna är en del av vårt kulturarv och därför viktiga att bevara. De gamla sorterna kan också innehålla gener och egenskaper som kan komma till användning vid nya krav på grödor i framtiden.

Amatör- och bevarandesorter

Utsädeslagstiftningen kom till som ett skydd för odlaren. Man ska veta att man får ett friskt och rent utsäde med kända egenskaper. Lagstiftningen omfattar arter som odlas i stor skala i Europa och sorter av dessa arter måste vara registrerade på en sortlista för att få säljas. Regelverket

har gjort att äldre och ovanliga sorter haft svårt att komma in på listan. Därför har man tagit fram särskilda regler för registrering av s.k. amatör- och bevarandesorter. Bevarandesorter kan vara både lantbruksväxter och köksväxter avsedda att odlas av yrkesodlare. Amatörsorterna är köksväxter avsedda för hobbyodlare och får bara säljas i mindre förpackningar.

Sorter som inte behöver godkännas

Sorter av arter som inte finns på EUs lista får marknadsföras och säljas utan att vara upptagna på någon sortlista. Det gäller till exempel enkornsvete och emmervete, bovete, palsternacka och dill.

Agneta Börjesson berättade också hur man går tillväga med själva odlingen för

Läs mer:

"Amatör- och bevarandesorter - regler kring utsädesodling och försäljning" SJV 2011. Kan kostnadsfritt fås genom Länsstyrelsen eller laddas ner från Jordbruksverkets hemsida.

att få fram bra fröer, hur man skördar och förvarar fröerna. Om det finns intresse planerar vi att nästa år ordna en praktisk fröodlingskurs där vi börjar på våren med att så och sedan samlas igen på hösten för att skörda fröerna.

Tycker du att det verkar intressant så hör av dig till Kristina Homman, kristina.homman@lansstyrelsen.se tfn 023-818 29

Text och foto: Märta Ohlsson
marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

Äkta ängshö

Den förr så vanliga slåtterängen är numera en sällsynthet. Idag återstår endast en bråkdel av de arealer som fanns för bara något sekel sedan. Det är en utveckling som tyvärr inte bara gäller vår region, utan även landet i stort.

Slåtterängarna tillhör våra mest artrika miljöer, och innehåller många växt- och djurarter med speciella anpassningar, därför får denna minskning stora konsekvenser för den biologiska mångfalden. Därtill kan det även få andra konsekvenser, som en förändrad landskapsbild och förlust av stora kulturhistoriska värden samt kunskaper kring skötseln av dessa marker. Som läget är idag uppfyller vi inte våra miljömål vad gäller hävdade slåtterängar.

Att det blivit så här är kanske inte så konstigt. Förr var slåtterängarna bokstavligen livsviktiga för alla gårdar med djur. Inte sällan var ängsskötseln dess-

utom förenligt med stort slit. I takt med jordbrukets modernisering med konstgödsel, moderna maskiner samt bete och slåtter på åkermark så har den klassiska slåtterängen tappat i betydelse. Grovfoder till djuren skördas numera på vall och ängens betydelse som foderproducent har minskat betydligt. Idag tippas mycket ängshö ”i skogen” istället för att komma till användning, trots att det många gånger duger utmärkt som djurfoder.

Vad kan man då göra för att vända denna trend? Olika stödformer i all ära, men vi tror att det även är angeläget att kunna få avsättning för höet för att få

till en långsiktighet i brukandet. Vi har därför startat ett projekt vid namn ”Äkta ängshö” som syftar till att ta reda på möjligheterna till att kommersialisera ängshö. Hö från olika marker varierar i mineral- och näringsammansättning och kan därför passa olika djurslag. En viktig del i projektet blir att utföra foderanalyser på olika typer av ängar samt att kartlägga de olika djurslagens foderkrav. En möjlig nisch kan vara att producera foder till smådjur, som marsvin och kanin.

Andra användningsområden för höet kan vara ”medicinhö” där mindre mängder foder med vissa specifika egenskaper efterfrågas. När man har stora kvantiteter kanske det går att använda till biogasproduktion? Om du som läsare har ytterligare idéer om användningsområden för ängshöet, eller sitter på äldre kunskap om exempelvis ”medicinhö” så är ni välkomna att höra av er om detta!

Anders Johansson

anders.s.johansson@lansstyrelsen.se

Årets ängsbrukare i Dalarna 2012

Lars-Erik och Inga Andersson från Norrboda i Ore blev Årets ängsbrukare i Dalarna. Vid en ceremoni i Norrboda Gammelsta, som ligger alldeles intill deras gård, överlämnade Landshövding Maria Norrfalk priset, en silverlie och ett vackert diplom, till dem.

Juryns motivering löd: ”Med varsam hand har Lars-Erik och Inga Andersson i närmare 50 år skött ängen invid Norrboda Gammelsta. Tack vare deras idoga arbete finns denna pärla bevarad åt kommande generationer att förvalta.”

I juryn ingår representanter för Naturskyddsföreningens länsförbund, Dalarnas fornminnes och hembygdsförbund, LRF och Länsstyrelsen. Juryn var enig om att utmärkelsen i år skulle gå till Inga och Lars-Erik Andersson men påpekade att många av de andra nominerade också skulle vara värda ett pris för sina insatser.

Text och foto: Märta Ohlsson tfn 023-811 30
marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

Kommersiell service

Länsstyrelsens arbete med kommersiell service utgår från det Regionala serviceprogrammet 2010–2013. Verksamheten bedrivs i 25 strategiskt viktiga orter i Gävleborgs län och programmet tar avstamp från sex utpekade insatsområden:

Insatser för att säkra tillgången till drivmedel är viktigt för både Dalarna och Gävleborgs län. Sollerön det senaste tillskottet i Dalarna av pumpställen genomfört av ortens innevånare.
Foto: Gordon Krmic.

Regionalt partnerskap

Vi har valt att lägga mötena ute i byar och bjuder in lokala organisationer som arbetar med utveckling av sin hembygd. Detta för att partnerskapet på ett bra sätt ska få ta del av servicefrågorna på det lokala planet och de lokala eldsjälarna ska få möjlighet att berätta och visa upp allt positivt som händer och informera om problem. Arbetssättet har visat sig vara uppskattat av alla och ökar närvaron och intresset för partnerskapet.

Partnerskapet träffas två gånger per år. Nästa möte är i oktober i Mellanfjärden i Nordanstigs kommun.

Mentorsverksamhet

Ett nytt mentorsprojekt startade i mars 2012 och pågår 2013 ut. Den erfarna f. d. ICA-handlaren Bertil Karsbo arbetar som mentor åt Länsstyrelsen via Landsbygdsmentorerna.

Kommunala serviceplaner (varuförsörjningsplaner)

Ett flertal kommuner arbetar med att ta fram planer som bl. a. innehåller hur de ska förhålla sig till hemsändning av varor

från butikerna. Ljusdals kommun är den förste kommunen som förnyat sin plan.

Ökad samordning av kommersiell, offentlig och ideell verksamhet i strategiskt viktiga orter

För att få fram lokalt anpassade lösningar kring tillgången till olika slags service deltar vi bl. a. i byamöten. Senaste resultatet är att butiken i Ångebo nu har kompletterats med en drivmedelsanläggning. Länsstyrelsen har stått för större delen av finansieringen.

Länsstyrelserna i Gävleborg och Dalarna finansierar tillsammans med Tillväxtverket ett projekt som drivs av Entreprenörsskolan i Leksand med syfte att skapa lokala servicelösningar och arbetstillfällen. I Gävleborg deltar Hassela, Ångebo och Los i projektet, och i Dalarna är det Siljansnäs St Skedvi och Fors.

Tillgänglighetsanpassning för funktionshindrade

Här påbörjade arbetet redan under 2009 och åtgärder har gjorts i flera butiker. Arbetet pågår kontinuerligt tills alla butiker är anpassade.

Insatser för att säkra tillgången till drivmedel

Under senaste året har vi förutom mack-en i Ångebo bidragit till att Arbrå åter har fått ett tankställe. I Voxnabruk planerar de att sätta upp en ovanjordanläggning under 2013 med hjälp av stöd från Länsstyrelsen.

Övriga åtgärder

Vår mentor har tillsammans med energirådgivare i kommunerna besökt de flesta butikerna för att energieffektivisera dessa. Flera butiker har med hjälp av bidrag från Länsstyrelsen bytt ut gamla energislösande kylar och frysar samt bytt ut belysning.

Länsstyrelsen fick för några år sedan en ny uppgift - att bevaka att grundläggande betaltjänster finns för allmänheten och företag. Arbetet pågår för fullt i samverkan med PTS (Post- och Telestyrelsen) och Länsstyrelsen i Dalarna.

Under 2012 har Länsstyrelsen i Gävleborgs län hittills beviljat två miljoner kronor i stöd till kommersiell service av.

Lars Jansson, 026-17 12 81
lars.jansson@lansstyrelsen.se

Planerad kurs om markpackning och dränering

Regniga somrar och besvärliga skördeförhållanden ökar problemen med markpackning och ger även besked om var vi har underdimensionerade och/eller dåligt underhållna täckdiken.

Inledningsvis görs en genomgång av vad som orsakar markpackning och vad vi kan göra för minska markpackningen samt minimera effekten av denna. De senaste rönen samt vad den praktiska tillämpningen av dessa bör vara kommer att presenteras.

I passet efter lunch planeras en genomgång av täckdikning. När kan det vara aktuellt att täckdika och hur går man till väga för att få den utförd? en genomgång med praktisk anknytning kommer att hållas.

Vi planerar att hållas två likadana kurser kring dessa frågor under november, den ena i Borlänge och den andra i Kungsgården.

Är du intresserad av att delta kontakta

Mats Selin: Länsstyrelsen Gävleborgs län,
mats.selin@lansstyrelsen.se tel. 026-17 11 32 eller

Martin Henriksson, Länsstyrelsen Dalarnas län,
martin.henriksson@lansstyrelsen.se tel. 023-818 14

Tag chansen att Energi-effektivisera din gård!

Du kan spara pengar och minska gårdens negativa klimatpåverkan. Genom Greppa Näringen erbjuds lantbrukare i Dalarnas och Gävleborgs län samt växthusodlare inom Dalarnas län rådgivning inom energieffektivisering.

Energieffektivisering är ett hett ämne idag med stigande energipriser. Att hitta smarta lösningar för att jaga kostnader i företagen är högt prioriterat. Greppa Näringens rådgivning inom "Energikollen" kommer att bidra till bättre rustade företag med mer koll på företagets energikostnader.

Rådgivningen startar med en kort gruppträff där man som deltagare får chans att lära sig mer om energiåtgången på företagen och var i produktionen mest energi går att spara. För lantbrukare med fler än 25 djurenheter och växthusodlare (i Dalarna) med uppvärmda växthus finns det möjlighet att gå vidare med individuell rådgivning till en kostnad för 1000 kr per företag. Växtodlingsföretagare får checklistor och underlag för att kunna göra en energikartläggning på egen hand

Ett inspirationsbildspel finns på Greppa Näringens hemsida www.greppa.nu

Är du intresserad av att delta i gruppträffar eller få individuell rådgivning kontakta

Mats Selin: Länsstyrelsen Gävleborgs län,
mats.selin@lansstyrelsen.se tel. 026-17 11 32

Martin Henriksson, Länsstyrelsen Dalarnas län,
martin.henriksson@lansstyrelsen.se tel. 023-818 14

Christian Blanck, LRF, christian.blanck@lrf.se tel. 026-24 59 73

GPS-teknik för precisionskörning

Teori om olika utrustningar för både små och stora gårdar, Fältövningar för att "prova på". Per Anders Algerbo JTI håller i kursen. Kursen arrangeras gemensamt av länsstyrelserna i Dalarnas och Gävleborgs län samt av LRF

23 oktober kl 09.30 – 16.00, Hedemora Lärcentrum

Anmälan senast 18 oktober till

<http://www.kompass.lrf.se/Courses/17010.aspx>

Anmälan kan även ske till

Martin Henriksson, martin.henriksson@lansstyrelsen.se, tel. 023-818 14
eller Mats Selin, mats.selin@lansstyrelsen.se, tel. 026- 17 11 32

Intresseanmälan SAM Internet kurs!

Är du intresserad av att lära dig mer om SAM internet?

Vill du veta alla tips och trix?

Under november 2012 kommer Länsstyrelsen i Gävleborg anordna kurser för dig som vill veta mer om SAM internet.

Anmäl ditt intresse till

Pernilla Månsson Tfn; 026-17 11 44 eller
e-post; pernilla.mansson@lansstyrelsen.se

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Plöjningskurser i Dalarna

Inom ramen för Greppa Näringen planerar vi att under hösten genomföra några plöjningskurser i Dalarna.

Plöjning är viktig för att minska förekomsten av bl.a. rotagräs och för att sanera en rad svampsjukdomar i spannmålen. Väl utförd ger den god nedplöjning av växtrester. Plöjning kan även ha positiva och negativa effekter på markstrukturen.

Mats Selin kommer att leda kursen som innefattar både ett teoretiskt och ett praktiskt pass. Mats har tidigare genomfört ett antal liknande kurser i Gävleborgs län. I det praktiska passet har du möjlighet att ta med din egen traktor och plog och få hjälp att ställa in plogen. Dessutom testas förplogar. Kursen beräknas börja ca 9,45 och sluta ca 15.00.

Anmäl till Länsstyrelsen i Dalarnas län om du är intresserad av att delta och är intresserad av att ta med traktor och plog.

Får vi tillräckligt många som är intresserade inom ett område har vi möjlighet att arrangera en kurs där.

Intresseanmälan lämnas till
Martin Henriksson martin.henriksson@lansstyrelsen.se eller 023-818 14

Rådgivning om gårdens natur- och kulturvården

Hushållningssällskapet erbjuder kostnadsfri rådgivning för skötsel av värdefulla natur- och kulturmiljöer på din gård eller fäbod.

Vid ett besök hos dig går vi tillsammans igenom de specifika skötselfrågor du har. Det kan handla om t.ex. restaurering och skötsel av betesmark eller slåtteräng, träd och buskar i hagmarker, hur du kan sköta dina stenmurar, åkerholmar eller andra kulturelement för att gynna natur- och kulturvårderna samtidigt som stödreglerna uppfylls m.m. Efter besöket sammanställs råden i ett rådgivningsbrev.

Anmäl ditt intresse till:
frida.hedin@hushallningssallskapet.se
eller 018-56 04 32
Obs! Begränsat antal platser.
Erbjudandet gäller för gårdar och fäbodan i Dalarnas län.

Naturturismföretagare!

Vill du få hjälp att ta fram informationsmaterial om naturaktiviteter? Det kan handla om skogen eller betesmarkerna hemma hos dig, din naturstig, paddling i ån eller jakt och fiske. Ring oss och berätta om dina idéer! Vi hjälper dig att ta fram underlagsmaterialet efter besök hos dig under hösten/vintern 2012.

För att du ska kunna använda materialet på ett bra sätt ingår också en kurs i guideteknik samt ett studiebesök på ett etablerat företag inom naturturism.

Deltagaravgift 3 500 kr.

Anmälan senast 15 november till Sara Overud Wissman, 018-56 04 35 eller Frida Hedin, 018-56 04 32, HS Konsult AB. Begränsat antal platser så anmäl dig så fort som möjligt!

För mer information se: www.hushallningssallskapet.se/hskonsult

Uppfödning av ungnöt

Kursen vänder sig främst till dig som är nötköttsproducent och som föder upp ungnöt till slakt.

Under dagen går vi igenom hur man anpassar uppfödningssmodellen utifrån djurens potential och marknadens krav så att de även stämmer med förutsättningarna på producentens gård. Vi tar upp lämpliga fodermedel, foderstater och utfodringsrutiner. Dessutom diskuterar vi vad i djurens miljö som påverkar tillväxten och hälsan positivt respektive negativt.

Föreläsare: Anett Seeman och Cecilia Lindahl, Taurus

Tid: onsdagen den 7 november kl. 9.00–15.30

Plats: Kulturhuset, Bollnäs

Anmäl senast den 24 oktober

I första hand via www.kompass.lrf.se med utbudskod 16786.

Kursavgift: 400 kr + moms per företag inklusive litteratur.

Småskalig äggproduktion

Under kvällen träffar vi en av landets främsta fjäderfärådgivare Åsa Odelros.

Både du som är nybörjare och mer erfaren är välkommen. Vi tittar på regelverket, pratar utfodring och skötsel, kläckning, byggnader, löss och spolmask mm.

Föreläsare: Åsa Odelros

Tid: torsdagen den 15 november kl. 18.00–21.00

Plats: Bollnäs Folkhögskola

Anmäl senast den 4 november

I första hand via www.kompass.lrf.se med utbudskod 16913.

Kursavgift: 400 kr + moms per företag/familj inklusive litteratur.

Getter – Hälsovård och sjukdomar

Idag finns väldigt lite aktuell information om getters sjukdomar och skötsel, utan man hänvisas ofta till får.

Men det skiljer sig en hel del både vad det gäller beteende, utfodring och sjukdomar och det är viktigt att känna till dessa skillnader. På den här kursen tittar vi närmare på getters sjukdomar och andra hälsorelaterade problem som kan uppstå i din getbesättning, tex hältor, CAE, aborter, brunster, diarréer mm.

Föreläsare: Veterinär Kalle Hammarberg

Tid: onsdagen den 21 november kl. 18.00–21.00

Plats: Bollnäs Folkhögskola

Anmäl senast den 11 november

I första hand via www.kompass.lrf.se med utbudskod 16859.

Kursavgift: 400 kr + moms per företag inklusive litteratur.

I andra hand kan ni anmäla er till kurserna hos

Petra Forsmark

Länsstyrelsen Gävleborg, tel. 026-17 12 08

petra.forsmark@lansstyrelsen.se

FÖRETAGSUTVECKLING

Småskalig slakt, ett fortsatt intresse!

Hushållningssällskapet ordnade en kursdag om småskalig slakt på initiativ av lantbrukare från Dalarna och husdjursrådgivare Sofia Äng, hushållningssällskapet. Kursen ägde rum i Säter med 30 intresserade deltagare.

Kroppar från gris och nöt.

Det är mycket att tänka på om man ska bygga ett slakteri. Nedan följer några punkter som togs upp under kursen och som är viktiga att tänka på:

Affärsidé

Det första du ska tänka på är hur din affärsidé ska se ut. Vad och hur mycket som ska slaktas, vilka dina framtida kunder är och hur marknaden ser ut, hur långt du ska förädla köttet, hur slakteriet ska drivas - av dig eller av flera personer med mera. Det är viktigt att tänka igenom alla dessa frågor inför satsningen.

Investeringsstöd

Du kan många gånger få investeringsstöd för byggnader som rör livsmedelsförädling. När du söker investeringsstöd måste du bifoga din affärsplan och även göra en kalkyl för hur verksamheten ska gå runt. Till detta finns det konsulter att ta hjälp av om du behöver. Ring Länssty-

relsen innan du gör ansökan och stäm av att det finns möjlighet att få stöd för din investering.

Anmälan och godkännande

Det är Livsmedelsverket som godkänner slakterier och styckningsanläggningar. Om du får godkänt av Livsmedelsverket även för styckning och charktillverkning får du sälja dina varor i hela EU. Livsmedelsverket kommer att gå igenom flöden och hygien vid besiktningen så att allt det fungerar. Allt måste därför vara uttänkt innan besiktningen och det är ditt ansvar att allt det fungerar.

Anmälan om styckning och charktillverkning gör du till miljökontoret i din kommun.

Lokalen

En ritning med rumsbeskrivning och flöden är viktigt att få till innan man sätter igång bygget. Beroende på hur mycket

djur som ska hanteras behövs olika stora utrymmen. Det händer ofta att kylrummen underdimensioneras, därför är det viktigt att tänka igenom storleken på dessa ordentligt.

Avfall

Om du slaktar nöt, lamm, fjäderfä och gris ska avfallet tas om hand och skickas iväg för destruktion. Har du en vilthanteringsanläggning där du bara hanterar vilt kan du få tillåtelse att gräva ner avfallet i skogen.

Rådgivning

Det finns konsult hjälp att köpa för nästan hela processen, till exempel till investeringsstödsansökan, kalkyler, affärsplan, ritningar med flöden och rumsbeskrivningar, materialval, HACCP-plan med mera.

<http://hs-konsult.hush.se/>

På Eldrimner finns flera personer som driver slakteri idag som ni kan ringa och be om råd. www.eldrimner.com

Text och foto: Sofia Äng, 018-56 04 08
sofia.ang@hushallningssallskapet.se

Intresserade deltagare från kursen i Säter.

Ankomststall, lammslakteri.

